A legnagyobb katasztrófa Csernobil óta

A beregszászi járási Mezővári felé főként két kérdés motoszkál az emberek fejében. Vajon megfelelő előrejelzéssel és jobb szervezéssel megelőzhető lett volna-e a tragédia? És a fontosabb: vajon lesz-e ismét fedele a hajlék nélkül maradt háromszáz családnak?

Egy kis visszapillantás: Tiszabecstől Tiszakóródig a Tisza jelenti a természetes határt Magyarország és Kárpátalja között. Itt, a „túlsó" oldalon, a jobbparti Csetfalva és Mezővári között – szemből a balparti Milota és Tiszakóród közelében – szakadt át a gát. Itt közelíti meg mintegy kétszáz méterre a töltést egy Kadacs nevű patak, melynek vize a töltés alatti zsilipen át jut a Tiszába. Ez lett a védelmi rendszer egyik leggyengébb pontja.

A községi tanács könyvelőségének adatai szerint Palaj 409 házából 306 omlott össze vagy szenvedett helyrehozhatatlan károsodást. Palajt Mezővári többi részétől a kétoldalt töltésekkel kísért Borzsa választja el, és egy híd köti össze. A község nagyobb felét ily módon most a Borzsa védte meg a Tiszától.

A jelen: a Csetfalvát Mezővárival összekötő út – és a vele párhuzamosan haladó Tisza töltése – ideiglenesen helyreállított formájában dermedt meg a fagyban. A hótakaró miatt nem látni a toldás helyét sem, csak a kísérők mutatják azt a hetven méteres szakaszt, amelyet egyszerűen kiszakított a víz. Még az utat is elmosta három méter mélyen az ár. A Tisza már a megszokott medrében rohan északnak. Szintje – így szemre – legalább két emeletnyivel alacsonyabb, mint a töltés teteje, ahol átcsapott november hatodikára virradó éjjel. Szeles János, a helyi mezőgazdasági nagyüzem gépparkjának a vezetője, a mentési munkálatok egyik irányítója még mindig érzi, ahogy akkor mozgott, remegett a töltés. Kezdetben menekülni sem akart senki, meséli a januári fagyban, hisz mindenkinek mindene ott maradt a házban, a portán. A gyerekeket, öregeket, asszonyokat traktorok utánfutóin menekítettünk ki, meg mindenen, amin csak lehetett. Már akit tudtunk. Később már buszok is vártak itt rájuk. Akkor már olyan magas volt a víz szintje, hogy semmivel nem lehetett behajtani az elárasztott falurész utcáiba. S hogy ha lett volna több idő, eszköz, ember?

> Csak a Tisza áradata lehetett nagyobb a panaszénál. Nincs naprakész tájékoztatás a segélyekről, a juttatásokról, az intézkedésekről.

Segített volna egyáltalán? Szeles János szerint talán igen, talán nem. De ezeket a töltéseket meg kell erősíteni, magasítani. Az itteni gát- és védelmi rendszer felújítására szánt pénznek csak töredékét kapták meg a vízügyisek. Eddig.

A kárpátaljai árvíz volt a legnagyobb katasztrófa Csernobil óta.

Palaj zegzugos, de most igencsak foghíjas és huzatos utcáit járva világos: a Tisza a rombolás minden stációját kipróbálta. Itt-ott eltakarított porták, hajdani házak hűlt-fagyott helye; összeomlott roncsok, melyek fölött „padlón van" a tető; félig megroggyant házak, épen maradt tűzfalukról félrecsapott simlédéres sapka a kontyolt, kopasztott tető. A masszív téglafalakon 1-2 méteres magasságban fagyott sáv jelzi: itt tetőzött a Tisza. És téglaépületek, melyeknek öntött, zsaluzott fundamentumába, falazóanyagába és vakolatába építéskor jutott elég cement. Ezek kiállták víz rohamát.

Sok udvarban még mindig az ép deszkákat, egyéb tárgyakat cibálják a romok alól a hajléktalanná vált gazdák.

A Vörös Hajnal utcában Lakatosék portáján egész brigád sürög. A járási szövetkezeti kereskedelmi cég építőbrigádja. A törmeléket rakodógép pakolja a teherautóra. Sztepan Szlavjanin, a vezetőjük elmondja, csapata három portán dolgozik egy időben. Tizennyolcan vannak. A ház és a rombolás nagyságától függően végeznek egy-egy udvarral. A háztulajdonos Lakatos Erzsébet öccse, Lakatos Béla mutatja meg, hol állt a ház, az istálló. A romokból sejteni sem lehet, csak az emlékezet tudja, egy átlagos falusi portán mi hol szokott lenni. Lakatos Béla elmondja, az 1947-es árvíz már egyszer elvitte szülei házát. Aztán amit egy fél évszázad alatt újra összeszedtek – most ott van a romok alatt. Az összedőlt ház értékét 22 800 hrivnyában állapította meg egy speciális kárfelmérő bizottság. Feketepiaci árfolyamon ez 1 400 000 forint.

Ettől egy valamivel kisebb házat lehet venni ennyiért, mondja Lakatos Béla, de az még csak egy üres ház. Bútor meg egyéb is kellene.

Szemben állva maradt Lakatos Béla – később és már téglából épült – háza. Igaz, még nem lakható, nem száradtak ki a falak. A vakolatnak csak az elszíneződése jelzi a víz szintjét. Belsejében méternyi magasságig ázott le a falburkolat. Abba már nem jutott annyi kötőanyag. De az építők szerint az igazi veszélyt a falakon lévő repedések jelentik.

Az ilyen és az ezekhez hasonló házakat most csak a fagy tartja össze. Lakatos Béla reménykedik, hogy vaspántokkal tán még össze tudja tartani.

Mezővári községháza előtt rengetegen várakoznak. A többség nem segélyekre, hanem munkára. Férfiak. Sokan a környező falvakból érkeztek, a romeltakarítási munkálatokban vesznek részt.

Ideiglenes a munka. Annyira ideiglenes, hogy gyakran feleslegesen utaznak ide. A közeli Benéből érkezők szerint nagy a szervezetlenség. Bérük késésére is panaszkodnak.

Csak a Tisza áradata lehetett nagyobb a mostani panaszénál. Nincs naprakész tájékoztatás a segélyekről, a juttatásokról, az intézkedésekről. Egymástól tudják meg, ki mire jogosult. Ki mit kapott. Van, akinek kisebb házát többre becsülték, mint a szomszéd nagyobbját. Sok helyütt be sem volt hajlandó menni az udvarra a kárfelmérő bizottság, a kapuból ítélték meg a kárt. Jegyzőkönyvek tűntek el. A tanácstól Beregszászba, onnan meg a vissza a tanácshoz küldözgették papírokat, embereket, sorsokat. A panasznak se vége, se hossza: a kapott kolbászt akkor osztották szét az emberek között, amikor már kezdett romlani; míg otthon takarítottuk a romokat, addig valamit osztottak, és lemaradtunk; ház helyett házat adjanak, házért házat!

Lehetetlen igazságosan osztani. Különböző a kár nagysága, a családok összetétele, helyzete. Szempontok, érdekek ütköznek. Valaki mindig megrövidítve érzi magát. Bár miután számítógépet kapott a tanács, bevezették a gépi adatkezelést, nyilvántartást, a segélyek elosztása olajozottabb lett. Kevesebb a reklamáció. Persze ahhoz képest, hogy sokaknak mindenük odavesz-ett, az eddigi segély, támogatás csepp csupán a tengerben. De az már nehezen érthető, hogy miért nincs tájékoztatás. A katasztrófa tényén ez már nem változtatna. Csak a hangulat lenne más.

Püspöki Imre, a beregszászi állami közigazgatás munkatársa, a kárfelmérő bizottság tagja a panaszokra azt mondja, az épületek nagyságát és anyagát vették figyelembe. Ha valaki elégedetlen, újabb felmérést kérhet. A járás 500 ezer állami hrivnyát kapott a hajléktalanná vált árvízkárosultak lakáshoz juttatása céljából.

Csakhogy ez a félmillió alig 20 családnak jelent új hajlékot. Az ukrán állam kezdetben hosszú lejáratú, 15 évre szóló kedvezményes kamatmentes kölcsönöket ajánlott fel. A munkanélküliség, gazdasági bizonytalanság miatt ezt nem sokan tudják vállalni. Amikor Leonyid Kucsma elnök december 8-án egy hónapon belül immár másodszor tekintette meg a kárpátaljai árvíz sújtotta területeket, ígéretet tett arra, hogy „a házak építéséhez, illetve a megrongáltak felújításához szükséges építõanyagokat az állam ingyen bocsátja a károsultak rendelkezésére – beleértve a szállítást is". Valerij Kalcsenko, a rendkívüli helyzetekkel foglalkozó miniszter javaslatot terjesztett elő az ukrán kormányban, melynek lényege, hogy az árvízkárosult kárpátaljaiak számára célszerűbb kész házakat megvásárolni. Az újak építése 30-40 százalékkal többe kerül. A három alternatívából vagy ezek ötvözetéből előbb-utóbb megoldás születik. Addig azonban még sok víz folyik le a Tiszán. Csak ne olyan elsöprően jöjjön, mint novemberben.

TURÁNYI JÓZSEF

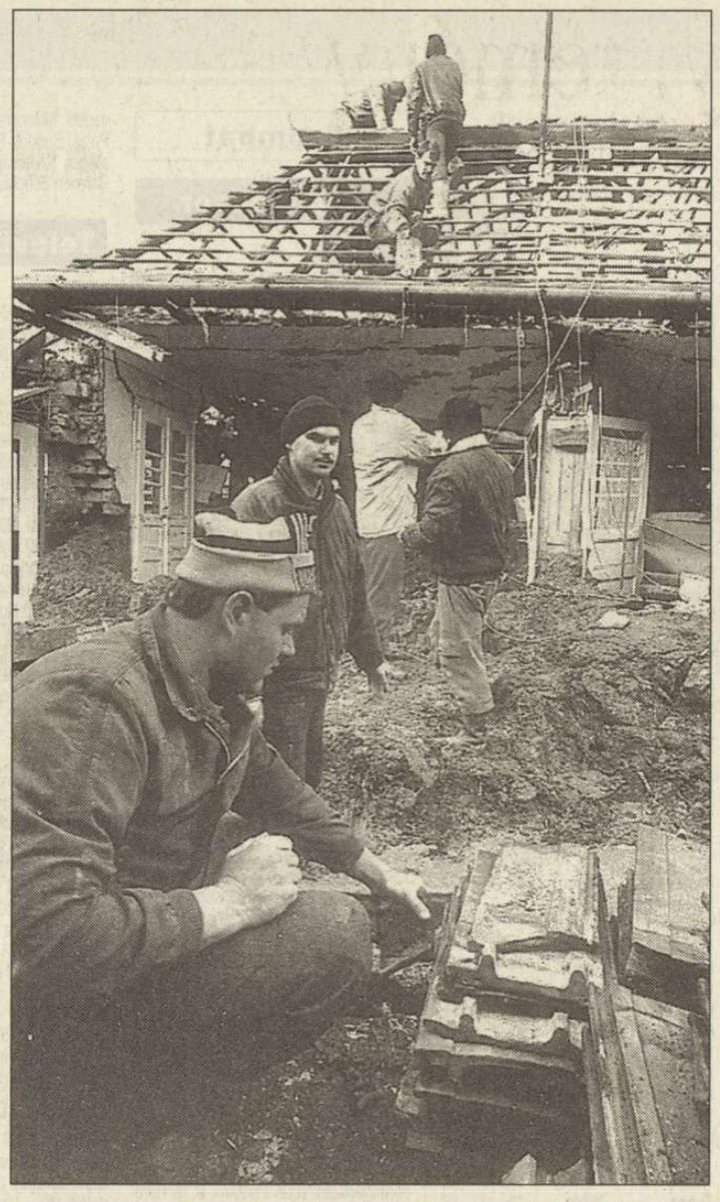

Az igazi veszélyt a falakon lévő repedések jelentik FOTÓ: SZIGETVÁRY ZSOLT

Újabb árhullám fenyeget

A sok csapadék miatt újabb árhullám alakult ki az északkeleti folyókon. A határon túli vízgyűjtő területeken 10–30 milliméter eső, havas eső hullott. A magasabb hegyekben havazott. A Kraszna ágerdőmajori határszelvényében az átmenetinek bizonyult apadás után már meg is jelent az árhullám. A vízügyi szakemberek számításai szerint másodfokú árvízvédelmi szintet közelítő lesz a vízmagasság. A Túron várhatóan eléri az elsőfokú készenlét elrendelését indokló szintet a víz. A Tiszán és a Szamoson – a jelenlegi előrejelzés alapján – is újabb árhullám várható.

Panaszok a segélyek elosztásáról

Panaszlevelek érkeznek Kijevbe Kárpátaljáról. A katasztrófaelhárítási minisztériumhoz címzett bíráló levelek írói szerint az árhullám után otthonukat vesztett embereknek nem biztosítanak megfelelő szállást, valamint építőanyagot az újjáépítéshez, a rászorultak nem kapják meg a szükséges gyógyszer- és egyéb emberbaráti segélyeket. A munkácsi, rahói, nagyszőlősi és técsői járásból érkezett levelek némelyike teljes tétlenséggel vádolja a helyi hatalmat. A panaszok kivizsgálására, illetve a panaszlevelek szerzőivel való közvetlen találkozásra a Magyarországgal határos megyébe érkezett Valerij Kalcsenko katasztrófaelhárítási miniszter. A árvíztragédia óta folyamatosan a megyében dolgoznak a egyéb minisztériumok és állami szervek küldöttei is. Mivel égető szükség van újabb mentő- és helyreállító alakulatok felállítására, a katasztrófavédelmi hatóság külön zászlóaljat irányít a drogobicsi dandárból a megyébe, ahol az állandó jelleggel fog állomásozni. Az Interfaksz Ukraina hírügynökség jelentése szerint májusban vagy júniusban az ukrán kormány kibővített ülést tart Kárpátalján.

Árvíz után, jég alatt

Jeges, hókásás az út a híd felé – téli gumikkal is alig tud megkapaszkodni a tizenegy éves Skoda –, a Tisza túlsó partján már Visk. Kárpátalja román határhoz közeli részén járunk, ahol hiába robbantották fel tavaly novemberben az autóutat, a Felső-Tisza áradásától csak a közeli ukrán falu halastavát tudták megmenteni. Visken a víz nyolcvanhat házat sodort el, ugyanennyit pedig lakhatatlanná tett.

A református köszöntésnek megfelelően „áldást, békességet" hozott a dermesztő tél Kárpátaljára: a töltéseket csak a fagy tartja össze. A Tisza menti falvak, városok lakói rettegnek a szokásos tavaszi nagy olvadástól.

Visken más pozíciót tölt be a járási vadőr, mint – mondjuk – a Pilisi Parkerdőgazdaságban. Stók Lajos, ha kell, a segélyek elosztásánál intézkedik, de a közeledő árvíz miatt is ő riasztotta a lakosságot. Félreverette a harangokat, éjfél tájt járta házról házra a települést, s az átszakadt töltésnél irányította a munkálatokat.

A töltéstől Visk központja felé semmi sem emlékeztet már az árvízre. Az „alvégen" sokan a megroggyant, kettészakadni látszó házaikban élnek. Beletörődéssel nyugtázza a középkorú házaspár is lakóháza összeomlását; ők a szomszéd által felajánlott, ökölnyi repedésekkel szétszaggatott épületben töltik a telet. A tűzhelyre odavetett két-három fahasáb ellenére is hideg árad mindenünnen: „Az asszony beteg, és a fiam háza is összedőlt" – tárja szét a karját aráncos, görnyedt, de nem idős férfi.

Ahol a kiteregetett ruhákra ráfagy a hó, a ház fala repedezik s a kutyák idegesen vakkantgatnak, ott nem lepődünk meg, hogy nem fogadnak kitörő lelkesedéssel: a családfő nem hajlandó nyilatkozni, felesége nem mer, a Budapesten megismert, idevalósi kislányról pedig tudjuk, valószínűleg ritkán kerül még egyszer olyan „irigylésre méltó" helyzetbe, mint közvetlenül az árvíz után – amikor Magyarországra utazhatott, átvészelni a legsúlyosabb időszakot.

A környező házakból előszedelőzködő romák, magyarok Adidas cipőben, Nike pólóban, suhogós melegítőben vagy mezítláb, szandálban állnak ki az utcára. A hőmérséklet déli tizenkettőkor mínusz tíz fok. Állítják, hogy nem kaptak segélyt még egy fillért (kopeket, hrivnyát, grivnyát) se. A panasz csak úgy árad, míg rájuk nem ripakodik kísérőnk. Ő egymaga két kamionnyi segélyt hozott nekik Budapestről, ahol építési vállalkozóként dolgozik. Rögtön más hangra is váltanak a meglepően szép magyarsággal megszólaló helybeliek: pénzt ugyan nem kaptak az ukrán hatóságoktól, élelmiszert és más segélyt viszont igen. Sokat éppen Magyarországról.

A mára 12-14 ezresre duzzadt nagyközségnek több negyede patinás nevet – Velence, Rákos – visel. Forgon László, a Kölcsey Ferenc Középiskola igazgatója arról beszél, milyen sok segítséget kaptak Magyarországról. De katasztrófák nélkül is segélyre szorulnak. Korábban is már nemegyszer kaptak az iskola működtetéséhez fontos berendezéseket, felszereléseket. Az igazgató megjegyezte, az ukrán iskolák néha féltékenyek is a magyar tanintézményekre, hiszen ők csak az ukrán állami hozzájárulásokra számíthatnak. Hogy ez mennyit ér, azt jól illusztrálja, hogy a viski tanárok hat-nyolc hónapja nem kaptak bért, s csak az árvíz után döntött úgy az ukrán kormány, hogy a nyári juttatásokat – legalábbis egy részüket – kifizeti.

Miközben a tanárok tartalékaikat élik fel, az ország vezetői közül nem egy külföldön keresi boldogulását. Sokat emlegetik manapság Ukrajnában Lazarenko volt miniszterelnök nevét, akit Svájcban tartóztattak le, s aki több tízmillió dolláros titkos bankszámlája miatt került az újságok címoldalára. De nemcsak kijevi politikusokkal történik ilyesmi Ukrajnában. 1994-ben, Budapesten Ungvár polgármestere leginkább csak arról beszélt, mennyire szereti a Mercedeseket. És nem plátói szerelemről volt szó, az autókereskedőként is jól ismert politikus valódi gyűjteményre tett szert e típusból – de állítólag volt emellett üzletlánca és benzinkúthálózata is Kárpátalján.

A minibirodalom továbbépítésén is dolgozott a polgármester. Két éve elhatározta: indul a parlamenti választásokon. Csakhogy ekkor a konkurensek olyasmit derítettek ki róla, amit egy civilizált államban valószínűleg már korábban is észrevettek volna a hatóságok. Kárpátalja legnagyobb városát olyan ember irányította addig, aki nem is volt ukrán állampolgár.

Amint a botrány kipattant, a polgármester felszállt magánrepülőjére, s Kárpátalján azóta sem látták. A hírek szerint Ausztriában tölti napjait a most már szlovák állampolgárságú üzletember.

Egy biztos: a volt polgármester nem jelentkezett segélyért az árvíz után.

SZEGŐ IVÁN MIKLÓS

Napfogyatkozás

Egy természeti jelenségből szinte mindenütt üzletet csinálnak, ez nem újdonság. Méretesebb vízesések, időnként felmorduló kráterek, szörnnyel teli, feneketlen tavak idegenforgalmára régóta külön irodák szakosodnak.

Minél nagyobb a felhajtás, annál többen jönnek bámészkodni. Ezek aztán esznek, ajándékot vásárolnak az otthon maradtaknak, fényképezkednek, a helyi hotelben alszanak – mindez jó pénzt hoz.

Az augusztus 11-ei napfogyatkozásból is üzletet csinálnak. Mert ezt, ugye, nem lehet elkeríteni, befedni, tikettet szedni. Akárhogy is nézzük, a Nap ehhez azért távol van. Kell valami plusz, hogy belépőjegyet áruljanak a napfogyatkozásra, amikor bárki a kerti padról bámulhatja a sötétet.

> A szervezők egy laza átkötéssel összekapcsolják majd az ezeréves államiság egyébként is esedékes ünnepét a napfogyatkozással.

És mégis. A magyar köztudottan leleményes nép, számára semmi sem lehetetlen. Már a múlt nyáron megalakult Székesfehérvárott az Első Magyar Nap-vadász Kft. Néhány amatőr csillagász és rendezvényszervező rádöbbent, hogy ezt az isteni szerencsét – itt lesz ez a napeltűnés – muszáj kiaknázni.

Az előkészületek megkezdődtek, igényfelmérés, prospektusnyomtatás, médiaértesítés, ajándéktárgy-készítés. A karácsony előtti forgatagban már akadt olyan pavilon, ahol pénztárcákat, kulcstartókat árultak rajta a napfogyatkozás dátumával, nehogy aztán ne vegyük észre azt a kétpercnyi sötétséget.

A napfogyatkozást nem mindenhol lehet majd egyformán észlelni. Az előrejelzések szerint aznap egy száztíz kilométeres sáv szeli át majd az országot, annak a sávnak a közepében két perc harminc másodpercre tűnik el a nap, a peremén egy percig lesz sötét. Fehérvár például igencsak a határán van annak a szakasznak, ahol még észlelni a teljes fogyatkozást.

A Nap-vadászok vezetője szerint e tény ellenére a fehérvári önkormányzat oly lelkesen fogadta az ötletet, hogy többnapos rendezvényt szerveznek augusztusra. Színpaddal, megajátszótérrel, korhű jelmezes szereplőkkel, erre már kimegy a család, lássanak valami érdekeset a sötétségen kívül. A fehérváriak úgy ráharaptak a dologra, hogy ötnaposra bővült a buli, és a belvárosba helyeződött a Nap-nézés.

A szervezők egy laza átkötéssel összekapcsolják majd az ezeréves államiság egyébként is esedékes ünnepét a napfogyatkozással, négy-öt napos rendezvényt kanyarítanak, ha ügyesek, tömve lesznek a szállodák, sőt: úgy tervezik, olyan nagyvárosi ünnepet kreálnak, amely akár évente megismételhető lesz. Persze nem a napfogyatkozásra fogunk emlékezni minden évben, magyarázza, hiszen vannak ennek kortalan részei is, tudomány, kultúra. A kereskedelmet, üzleti hasznot nem sorolja ide.

Bár maga az esemény csupán kétperces lesz – Fehérváron még annyi sem –, de a felvezető események már tavasszal kezdődnek. Kapcsolódnak a helyi rendezvényekhez, a koronavásáron saját színpaduk lesz, ismeretterjesztő filmeket vetítenek, a látogatók sárga, szőrös Nap-figurát kapnak, egyszóval figyelemfelkeltenek.

A fő Nap-vadászt a haszonról kérdezem, ő napszűrő szemüvegekről beszél. Speciális eszköz, messzire van a kormozott üvegtől. Töksötét, s ha nem közvetlenül a Nap felé fordítjuk fejünket, nem látunk benne semmit. Azt viszont bámulhatjuk vele. Meg is vádolták, hogy közönséges teflon, de persze nem az, hanem fóliára felgőzölt alumínium. Pár száz forintba kerül majd.

Ha csak egymillió ember vesz magának meg a családnak, akkor már megéri alumíniumot gőzölni a télen. Megnyugtat, ha a jósolt számok bejönnek, akkor nem lesz okuk a panaszra. Nem kell majd a virsli párját négyszázötvenért erőltetni, mehet olcsóbban, hiszen úgyis hosszú lesz a sor a lacikonyhák előtt.

Nálunk utoljára 1842-ben volt hasonló égi tünemény, állítólag Petőfi látása is akkor romlott meg, amikor elővigyázatlanul belebámult a Napba.

A látvány, mint mondják, félelmetes. Negyedórával előtte gyorsul be a dolog, a Nap egyre kisebb, a levegő hűvösebb lesz, lassan besötétedik, a totalitás előtt feltűnik a legfényesebb bolygó, a Vénusz. Ragyogó gyöngyfüzér sötét háttérrel, fóliás napszemüveg fel, majd a Nap teljes takarásba kerül, fóliás napszemüveg le.

Ha jól sikerül, kétezer-nyolcvan nyarán megismételhető a buli.

AKOVÁCS ÉVA

Csimbók herceg Csapiban

A Nagykanizsa melletti Csapi apró falu. 164 ember él itt, csak töredékük roma. Kocsma, bolt, templom – a szokásos. A falu egyetlen éke a bennlakásos iskola. Itt hátrányos helyzetű gyerekek tanulnak, túlnyomórészt romák.

Építkezés közepébe csöppentünk. Sár, daru, malterosvödrök. Végre bővítik az iskolát. A munkások azt mondják, nyárra elkészülnek.

Az intézményt 1973-ban a megyei tanács hozta létre azzal a céllal, hogy a környék hátrányos helyzetű cigány tanulóit felzárkóztassák. Akkor 40 fővel indultak. Az iskola azóta sokat változott: felső tagozattal és óvodával bővült. Jelenleg 23 pedagógus (közülük egy roma) 202 gyereket oktat, 95 százalékuk roma. Valamennyien a magyarországi cigányok legkisebb közösségéhez tartoznak. Beások. A gyerekek hétfő reggel érkeznek, külön iskolabuszok hozzák őket Nagykanizsáról, péntek délben pedig hazautaznak.

Kiffer Károly igazgató tíz éve vezeti az intézményt. Azt mondja, nem kívánják a gyerekeket elszakítani a szülőktől. Nem janicsárokat akarnak nevelni.

Az intézményt az idén az Egyesült Államok és az Európai Unió közös Demokrácia és Civil Társadalom Díjára jelölték, s ha nincs a Szabolcs megyei uszkaiak felajánlása a székesfehérvári Rádió utcai romák befogadására, minden bizonnyal a díj is az övék.

A gyerekek harmincöt faluból járnak ide, utazási költségeiket az iskola állja. Az oktatás ingyenes. A kollégiumi ellátás szintén. 1999-ben egy gyerekre 300 ezer forint jut. A működtetés költségeit csak kisebb részben fedezi az állami oktatási normatíva, a többit a megyei és a települési önkormányzat adja, és persze – miként teszik ezt mások is – pályáznak. Nyolc év alatt összesen 250 millió forintot nyertek.

– Ez az iskola attól más, hogy a gyerekek nagy többsége eleve háromévesen kerül hozzánk, jelenleg 50 óvodásunk van. Mi csak a legeslegutolsó pillanatban küldjük a gyereket kisegítő iskolába. Megpróbáljuk inkább még egy évet az óvodában tartani vagy megismételtetjük vele az általános iskola első osztályát. Csak akkor kerül kisegítő osztályba, ha ezután sem tud előbbre lépni – büszkélkedik az igazgató, aki nem tartja különlegesnek azt sem, ha a helyiek akár a szomszéd utcából is ideadják a három éves gyermeküket. – Mi sokat adunk, és a szegénység kegyetlen, kényszerítő erő – magyarázza az igazgató.

A pár négyzetméteres, szűk ebédlő előtt türelmesen várakoznak a gyerekek.

Az egyik kisiskolás kéri, nézzük meg a szobájukat. A szobákban emeletes ágyak vannak 10-12 személyre. A zsúfoltság oka most az építkezés, ha elkészülnek, hatan-nyolcan lesznek egy szobában.

Az óvodában a gyerekek éppen alszanak, túl az ebéden. A félhomályos szobákban gyerekek kandikálnak a takaró alól.

– Amikor ide jönnek a csöppségek, egy-két napig szokatlan nekik, de hihetetlenül gyorsan akklimatizálódnak – mesél az igazgató. – Úgy igyekszünk őket mindenféle szempontból felzárkóztatni, hogy az identitásuk közben ne sérüljön, sőt erősödjön: cigánytáncot, népi mesterségeket tanulhatnak. Van hagyományőrző szakkörünk is, ahol a nagykanizsai roma önkormányzat munkatársai foglalkoznak a gyerekekkel, színielőadásokat is szerveznek, karácsonykor például a Csimbók herceg című mesejátékot mutatták be.

Az iskola új lendületet kap azzal, hogy szeptembertől 9. és 10. osztályt is indíthat. Az építkezés is ezt célozza: négy tanteremmel és 70 diákotthoni férőhellyel bővülnek. Igaz, az új épületrészek felszerelésére még nincs pénz.

Kérdés persze, ezzel nem mesterséges körülményeket teremtenek-e, nem vezet-e ez még inkább a romák elkülönüléséhez. Az igazgató határozottan állítja, hogy nem. – Hiába zárkóztatjuk fel a romákat, hiába felelnek meg mindenben a többségi normáknak, kortársaik előítéleteit nehezen viselik. Ráadásul a szülők 75-80 százaléka munkanélküli. Ezért a gyerekek rövid időn belül kimaradnak a középiskolából – vagy el sem mennek oda. Úgy válnak munkanélkülivé, hogy még munkahelyük sem volt.

Az önkormányzattal tárgyalnak, szeretnének valódi farmergazdaságot létrehozni, ahol a végzősök, akik nem tudnak elhelyezkedni, maradhatnának. Pályázatok útján kapott pénzből már vettek egy mikrobuszt, van traktoruk és egy kis gazdaságuk, ahol tíz hízót, birkát meg kecskét nevelnek. A gyerekek a munkájukért fizetést kapnak, s ha akarják, elkölthetik a maguk működtette suliboltjukban is.

A falu roma gyerekeinek többsége nem ide jár, hanem egy szomszéd település általános iskolájának „cigányosztályaiba". A csapi iskolában ugyanis kizárólag bennlakásos oktatás folyik.

– Én a 6. osztályban átmentem egy másik iskolába, mert nagyon hiányzott az anyukám. Inkább visszajöttem. Itt a tanárok olyanok, mint a szüleink – meséli a nyolcadikos Balogh Tünde.

– Azért járok ide, mert hatan vagyunk testvérek, és anyuék nem bírták fizetni a kaját, a tanszereket. Hatodik éve tanulok itt. Ahová korábban jártam, ott hárman voltunk az osztályban cigányok, a hátsó padban ültünk, és matekból meg is buktam. Aztán ide jöttem, azóta jobban tanulok – mondja a végzős Orsós Erika. Egészségügyi szakközépiskolába készül, de tart leendő társai fogadtatásától. Ám nincs mit tenni, egyszer Csimbók hercegnek is el kellett indulnia a nagyvilágba.

VARGA MÁRIA – LEIDL VIKTÓRA